

TISKOVÁ ZPRÁVA

Výzkumný záměr s názvem „*Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura*“ měl za cíl řešit klíčové otázky historického vývoje, kultury a mentalit, které byly spojeny s identitou zemí ve středoevropské oblasti, a to ve třech základních rovinách:

A) V rovině výzkumu a edičního zpřístupnění pramenů k dějinám českých zemí ve 13.-15. století. V tomto výzkumném modulu šlo především o pokračování ve vydávání kritických edicí pramenů ke středověkým dějinám, a to: a) edice *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (CDB), zpřístupňující listinné prameny přemyslovského období; b) edice spisů Mistra Jana Husa (*Opera Omnia M. Iohannis Hus*).

B) V rovině obecně historického zkoumání vybraných klíčových problémů vývoje historicky vzniklých území (historických zemí) od středověku do konce 20. století. V tomto výzkumném modulu byl v komparaci s jiným středoevropskými zeměmi zkoumán fenomén země a vztahy země – stát – národ především na příkladu Moravy. Země jako od středověku se vyvíjející základní politický útvar byla po staletí významným prvkem politické, sociální a hospodářské struktury společnosti a její kultury a její výzkum se proto zaměřil na celkem 6 základních témat: 1) počátky české státnosti a vzniku stavovství, 2) proměny elit a neprivilegovaných vrstev v hospodářském a sociálním vývoji Moravy ve středoevropském kontextu, 3) přerod tradiční zemsky a stavovsky členěné společnosti ve společnost nacionálně a občansky strukturovanou, 4) prehistorii evropské integrace ve 20. století se zřetelem k politickým, hospodářským a kulturním souvislostem historických zemí a regionů, 5) náboženství a kulturu jako vlivných faktorů vývoje společnosti, 6) zemskou historiografii a proměny moderních historiografických konceptů.

C) V rovině výzkumu a interpretace významných památek architektury, sochařství, malířství a uměleckých souborů ve středoevropském prostoru. V této oblasti se řešení výzkumného záměru zaměřilo 1) na metodologii a metodické iniciativy v současném dějepisu umění, 2) na výzkum památkového fondu středoevropského umění, digitalizace plánů ve sbírkách institucí na Moravě, v Rakousku a Itálii, 3) na výzkum a přípravu zevrubné analýzy a interpretace uměleckých souborů ve středoevropském prostředí.

Na řešení těchto úkolů pracoval interdisciplinární tým 24 badatelů a více než dvaceti odborných pracovníků z řad doktorandů a postdoktorandů, kterému se ve všech třech uvedených rovinách výzkumu a jeho tematických okruzích podařilo dosáhnout důležitých a mnohdy mimořádných výsledků. V rámci řešení výzkumného záměru bylo publikováno celkem 720 článků, studií a knih a dalších 42 je v tisku, z toho odborných recenzovaných knih vyšlo 101 a 14 je v tisku, kapitol v recenzovaných knihách vyšlo 309 a dalších 9 je v tisku, článků v recenzovaných časopisech vyšlo 132 a 6 je v tisku a studií v recenzovaných sbornících vyšlo 279 a 13 je v tisku. Klíčové výsledky byly přitom publikovány ve speciální ediční řadě *Země a kultura ve střední Evropě*, v níž vyšlo více než 20 svazků.

V rámci všech publikačních výstupů se podařilo vydat 3 svazky CDB (VI/1, VII – *Scribarum*, VII – *Sigilla*), 1. díl Katalogu listin a listů k VII. dílu CDB a v tisku je rovněž XVII. svazek Spisů M. Jana Husa (*M. Iohannis Hus, Enarratio Psalmorum*. Turnhout, Brepols 2011).

Výzkum přinesl množství nových poznatků, vedl ke zpracování významných umělecko-historických souborů a podstatně prohloubil nebo i změnil pohled na řadu otázek dějin Moravy, českých zemí a vůbec středoevropského prostoru a také na vztah dějin umění a obecné historie. Podařilo se definovat ideové, symbolické, hodnotové a rituální základy knížecích a královských Čech, upřesnit okolnosti vzniku šlechty a správní struktury přemyslovského státu a otevřít novou mezinárodní diskusi o charakteru raně středověkých států ve střední Evropě. Výsledky výzkumu raně novověké společnosti vedly komparativním

způsobem k osvětlení měnící se role šlechty ve společnosti, prohloubily poznání rozsahu a forem peněžního hospodářství v jednotlivých společenských vrstvách na Moravě, významu laické zbožnosti, náboženských bratrstev, záduší a patronátu a nábožensky vzdělávací literární tvorby v životě raně novověkého člověka a přispěly k poznání konfliktního soužití poddaných. Výsledky ozřejmily také vliv modernizačních procesů na formování a vývoj občanské společnosti v 19. a 20. století ve středoevropském prostoru, a to hlavně ve směru jejího nacionálního, sociálního, ideově politického a konfesního členění, změněné funkce náboženství a kultury i nové role obce, země a státu v jejím vývoji, stejně jako integračních a desintegračních tendencí v jejím vývoji (vznik nových elit, reakce „starých“ a „nových“ společenských vrstev na modernizační a sekularizační tendence, transformace jednotlivých socioprofesionálních skupin, pokusy o řešení sociální a národnostní otázky, kooperace exilových reprezentací středoevropských zemí, pozice střední Evropy v procesu evropské integrace, vztah křesťanství a socialismu, proměny v historiografické reflexi dějin). Významných výsledků dosáhlo také zkoumání v umělekohistorické oblasti: Předně byla vydána v českém prostředí průkopnická metodologie dějin umění (J. Kroupa, 2010) i několik dalších publikací k otázce metodologie a došlo k propojení „brněnského“ výzkumu s významnými zahraničními badatelskými středisky. Dále byl vytvořen digitální archiv architektonických plánů a uměleckých děl (ve spolupráci s římskou Biblioteca Hertziana) a zahájeny práce na korpusu barokní freskové malby na Moravě. Rovněž tak byly podniknuty intenzivní přípravné práce na kulturněhistorických topografiích vybraných městských celků, klášterů i zámků, přičemž příslušné poznatky byly prezentovány na zahraničních i domácích konferencích. Celkově vedly veškeré práce v oblasti dějin umění k promýšlení revize dosavadního pojetí tohoto oboru. Mnohé ze zmiňovaných publikačních výsledků poukázaly také na dlouhodobější vývojové trendy určitých jevů (*Christianizace českých zemí ve středoevropské perspektivě*, 2011; *Šlechta v proměnách věků*, 2011; *Člověk na Moravě I-IV*, 2008-2011 ad.) a byly komparovány a konfrontovány s celkovým středoevropským vývojem. Některé výsledky byly odborné veřejnosti předestřeny v cizích jazycích a některé z nich vyšly knižně přímo v zahraničí: *Sozial-reformatorisches Denken in den böhmischen Ländern 1848-1914*. München 2010; *Secularization and the Working Class. The Czech Lands and Central Europe in the 19th Century*. Eugene 2011 (Oregon, USA); *A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai. Késő Barokk impresszió. Franz Anton Maulbertsch (1724-1796) és Josef Winterhalder (1743-1807)*. Budapest 2009.